

Lerikdən o yana ucadır dağlar,
Lerikdən o yana haçadır yollar.
Mən uşaq olanda uçardı dağlar,
Əlimdən sivişib qaçardı yollar.

Mənim doğulduğum, ilk təhsil aldığım kənd həqiqətən Lerikdən o yanadır. Rayon mərkəzindən təxminən 18-20 kilometr uzaqlıqda. Sərt qayalıqların, ucu şiş zirvələrin əhatəyə aldığı Rvarud bu farslaşmış toponimi hardan, nə zaman götürüb, adında əbədiləşdirib, bilmirəm. Ancaq məlum şəcərəmizdə vurğulanır ki, kəndin indiki ərazisi vaxtilə əsrarəngiz məkan, yaylaq yeri olub. Və ulu babalarımız bu yurda Ərdəbildən köçüb, daimi məskunlaşmışlar.

Ötən yüzilliyin 60-cı illərinin ortalarıydı, dəqiq desək, 1965-ci ilin sentyabrı. Dərslər başlanmışdı, məktəb qarışqa kimi qaynayırdı. Səs-küy, hay-haray iki-mərtəbəli kiçik məktəb binasını lərzəyə gətirmişdi. Zəng çalındı. Bir anda büsbütün ətraf sükuta qorq oldu. Direktor Barat Abbasovun (hazırda təqaüdcü müəllimin yaşı 90-ı haqlayıb) sərt xasiyyəti, ötkəmliyi hər kəsə belli olduğundan dərhal hamı səsinə kəsdi, qınına çəkildi. Həyətdəki kiçik yığıncaqda direktor təbrikdən sonra bildirdi ki, Rvarud məktəbinə təyinatla yeni rus dili müəllimi göndərilib. Mirzəbəy Rəhman oğlu Vəliyev. Ali təhsilidir, kəndimizin yetirməsidir.

Qısa təqdimatdan sonra bütün şagirdlər öz siniflərinə dağılışdılar. İlk dərsimiz rus dili olduğu üçün bizim nəzərlərimiz isə qapıya dikildi. Daha doğrusu, rus dili fənnini tədris edəcək Mirzəbəy Vəliyevi intizarla gözləməyə başladıq. Az keçməmiş sağlam gövdəli, qalstuklu, tərtemiz ütülü kostyumda üzügülər cavan oğlan ehmalca qapını aralayıb, içəri daxil oldu. O, adəti üzrə rus dilində salam verdi. Dərhal Azərbaycan dilində hal-əhval tutdu, qərribə tərzdə tanışlıq başlandı. Əlbəttə, Mirzəbəy müəllim Rvaruddan idi və kənd camaatını yaxşı tanıyırdı. Sadəcə, uşaqların hansı nəslə mənsubluğunu dəqiqləşdirmək istəyirdi. Bunun üçün isə Amerika kəşf etmək lazım deyildi, o, ustalıqla cizgilərinə, sifət qurluşuna görə şagirdləri seçib ayırırdı. Rus dili müəllimi tanışlığa elə pedaqoji ustalıqla körpü salırdı, heç kəsin ruhu incimirdi. Beləliklə, qısa müddət ərzində ilk dərscə biz ona, o bizə isinişib doğmalaşdıq.

Mirzəbəy müəllim rus dilində ibtadi bilimizə yoxladı. Sadə cümlələr qurdu, tərcüməsini soruşdu. Rus dilinin Avropada ikinci ən çox yayılmış dil olduğunu nəzərimizə çatdırdı. Lüğət tərkibinin genişliyi, zənginliyi və dolğunluğu haqda məlumat verdi. Birinci dərscə belə bir tapşırıq verdi. "Əgər rus dilini öyrənmək istəyirsinizsə, çoxlu sayda söz öyrənin, mənasını yadda saxlayın. Bu əsas şərtidir. İkinci-si, çəkinmədən danışığa üstünlük verin. Ola bilsin nələrsə səhv deyəsəniz, bu hal müvəqqətidir, sonra özünüz səhvini düzəldərsiniz. Əsas odur ki, Puşkinin, Lermontovun, Qoqolun, Turgenevin, Nekrasovun, Tolstoyun, Dostoyevskinin, Çexovun dilinə üyrəyinizdə məhəbbət olsun".

Sinifdə oğlanlı-qızlı 19-20 nəfər vardı. Yada düşənlərin ad və soyadlarını xatırlayıram; Səxavət Salayev, Ruhulla Həsənov, Xanlar Talibov, Zakir Nəbiyev, Fəxrəddin Salayev, Bəxtiyar Vəliyev, Azad Babayev, Əsmər Abbasova, Mirmisə Talibova, Mirzəmməd Həsənov, Xanım Talibova, Qəhrəman Babayev, Nəsisə İbrahimova, Teyyübə Həsənova, Sərvnaz Salayeva və başqaları. Mirzəbəy Rəhman oğlunun bu qeyri-adi dərindən sonra sanki qanad taxıb göyün yeddinci qatında süzürdük. Asimanda başqa bir dünyanın adamları olmuşduq. Ürəyimizdə bu gənc müəllimə o qədər rəğbət oyanmışdı, özümüzədən asılı deyildi. Bütün digər sevimli müəllimlərimiz bir yanaydı. Sevil və Mirəhməd İsgəndərovlar, Mürüvət Abbasov, Aydın Bəhmənov, Vəliəhəd Quliyev, Qəzənfər Babayev, Ağabəy Vəliyev, Fərman Bağirov, rus dili müəllimimiz bir yana. Şübhə yeri yox idi, birçə gündəcə biz onu, o bizi kəşf eləmişdi, qəlbi-mizi ələ almağı bacarmışdı, sinifimizi səhrləmiş, ovsunlamışdı. Səbəbini isə uşaq ağılınız dərk etməkdə çətinlik çəkirdi.

Həmin gün axşam tərəfi kiçik kənd məktəbinin bütün pedaqoji kollektivi günəşli yay günündə məktəbin həyətinə cəmləşmişdi. Mirzəbəy müəllim ədəbiyyatdan, söz sənətindən, Bakıda tanış olduğu yazıçılardan, alimlərdən söz açmışdı. Deyəsən, müəllimi Asif Əfəndiyevdən danışırıdı. Mənim üçün bu söhbətlərin məzmunu maraqlıydı. Mirzəbəy Vəliyevin təmiz Azərbaycan və rus dillərində ifa elədiyi şeir nümunələrinin təsiri həqiqətən bambaşqaydı. O, şeiri adicə nəzm parçası kimi yox, səlis deyirdi, yüksək pafosla və intonasiya ilə söyləyirdi. Bəxtiyar Vahabzadənin o zaman qadağan olunmuş "Gülüstan" poeməsindən parçaları şövqlə oxuyurdu. Görünür, "Gülüstan" barədə söz-söhbət qırağa çıxmasın deyər, dərhal başqa şeirinə keçirdi.

Ömrün payızı fəslə sıxdı əlimi,
Yoxsa qocalıram mən yavaş-yavaş.
Payızda yarpağa xal düşən kimi,
Düşür saçlarıma dən yavaş-yavaş.

Bəxtiyar Vahabzadənin "Şəbi-hicran" poemasının adını da ədəbiyyat müəllimindən deyil, ilk dəfə məhz Mirzəbəy Vəliyevdən eşitdim. Əsər yenice yazılmışdı, "Azərbaycan" jurnalında çap olunmuşdu. Mənim bir dəfə diqqətlə kənardan ona qulaq asdığımı görüb yanına çağırırdı. Güllə-güllə soruşdu: "Şəbi-hicran"-nə deməkdir? Təbii, çətinlik çəkdim, mənasını dürrüst deyər bilmədim, utandım. Mirəhməd müəllim köməyimə çatdı. Səmiyyətlə bildirdi ki, Ağacəfər şeirlər, poemalar əzbər bilir, gözəl yaddaşı, hafizəsi var. Mən rus və Azərbaycan dillərində şeirlər söylədim, iki-üç yerdə

Mirzəbəy müəllim səhvlərimi düzəltdi. "Bu yaşda başlanğıc üçün çox yaxşıdır, sonra işləri korlamasa" və şəbi-hicranın izahını verdi: ayrılıq gecəsi. Təhlilində dedi ki, böyük şairimiz Məhəmməd Füzulinin "Şəbi-hicran yanar canım" misrasıyla başlayan qəzəli var. Ədəbiyyatımızın tarixində forma etiabı ilə bu qəzəl həm də gəraylı aşiq şeirinin növü kimi düşüb. Çünki Şəbi-hicran yanar canım, təkər qan çeşmi giryanım, oyadar xəlqi əfqanım, qara bəxtim

oyanmazmı?-beytini dörd yərə bölsək, klassik qəzəl bu formanı alar:

Şəbi-hicran yanar canım,
Təkər qan çeşmi-giryanım.
Oyadar xəlqi əfqanım,
Qara bəxtim oyanmazmı?

Biz daha öyrəşmişdik, hər dəfə rus dili müəllimimizdən bir yenilik gözləyirdik. Davranışında olduqca mədəni, alicənab təsiri bağışlayırdı. Sadəliyinə söz yox idi. Məktəbliyə qətiyyən təzyiq etməyi xoşlamır, əsasən sərbəst buraxırdı. Ancaq istədiyini almayınca əl çəkirdi. Bəzən qan-tər içində mövzunu izah edir, başa salır, təkrar-təkrar soruşurdu. Ən zəif şagirdi belə danışdırmağı, dinləməyi bacarırdı. Görəndə ki, uşaqda zərər qədər həvə var, bu həvəsi söndürmür, əksinə, gücləndirirdi. Özünəməxsus metodları vardı, yaxşı oxuyana daha tələbkarcasına yanaşır, artıq mövzulara yükləyir, zəifə həssas münasibət bəsləyirdi. Elə bil oxuyub-öyrənmək üçün onun könlünə alır, irəliləməyə yalvarıb-yaxarırdı.

Mirzəbəy müəllimin pedaqoq-mütəxəssis kimi başqalarından bir üstünlüyü də ondaydı ki, dərsi çərçivəyə salmır, qəlib tanımır, standartlaşdırmırdı. Həmişə dərslərini geniş aspektdə keçir, şagirdlərə çoxlu əlavə məlumatlar, informasiyalar ötürürdü. Məsələn, əgər mövzu Aleksandr Sergeyeviç Puşkinin kiçik bir şeiri idisə, o, dahi rus şairinin bütün həyatını nəql edir, zəmanəsinin mənzərəsi fonunda faciəsini açıq, ən yaxşı əsərlərinin adlarını çəkirdi. Mən "Yevgeni Onegin" haqqında ilk dolğun

məlumatı məhz rus dili müəllimimdən eşitmişəm. Bu faktı da Mirzəbəy müəllim çatdırıb ki, nəzmlə yazılmış "Yevgeni Onegin" romanını Azərbaycan dilinə Səməd Vurğun tərcümə edib. Elə Çexov kimi hekayə ustasını da müəllimimizin təqdimatında tanımış və sevmişəm. Tolstoyu da, Qorkini də, Bloku da, Yesenini də, Mayakovskini də, Tvardovskini də eləcə....

Birçə ondan razıyam ki,
Özümədən narazıyam....

Bəxtiyar Vahabzadənin bu məşhur misraları onun həyat devizi idi. O, ləzzətlə parçanı söyləyir, ondan həzz almış kimi təbəssümlə gözlerini üzümüzə dikirdi. Əlbəttə, Mirzəbəy müəllim hiss edirdi ki, bədii söz başqalarına nisbətən mənə daha tez çatır. Ayağa qaldırırdı, həvəsləndirmək üçün ya rus, ya da Azərbaycan dilində əzbərlədiyim şeirlərdən soruşurdu. Bərk acığı tuturdu, vay o gündən ki, şeiri pis deyəsən, intonasiyanı pozasan, sözləri təhrif edəsən, qol-qabırğasını sındırasan. Dərhal dayandırır, səhvini düzəltirdi. Ona görə də özümü yığbı-yığışdırır, şeirləri kitablardan öyrəndiyim kimi tələffüz etməyə çalışırdım. Mirzəbəy müəllim söyləyirdi: "uşaqlar, şeir söz sənətidir. Bu sənət ağılın, hissini-həyəcanın vəhdətidir. Bənzərsiz, ağılagəlməz fikir poeziyanın mayasıdır". Mikayıl Müşfiqin bir məşhur rübaisini xatırladırdı:

Dünən bir şairin keçdim yanından,
İldə bir söz çıxmaz xəsis canından.
Hissi, həyəcanı olmayan kəslər,
Çıxınsı birdəfəlik söz meydanından.

Hər dəfə bir Mirzəbəy müəllim tutulurdu. Asta-asta sanki kimə qulaq asmasın deyər bizə eşitdirirdi. Bəxtiyar Vahabzadə haqq edib "Gülüstan"-ı yazıb. Bir xalqı ikiyə bölmək günahdır. Gülüstan müqaviləsi də, Türkmənçay da Azərbaycanın faciəsidir. Məmmədhusəyn Şəhriyarın "Heydər babaya salam" poeməsindən parçalar söyləməklə sükutu pozur, təsəlli tapırdı:

Heydər baba, ildırımlar çaxanda,
Səllər, sular saqqıldayıb axanda.
Qızlar ona səf bağlayıb baxanda,
Salam olsun şövkətizə, elüzə,
Mənim də bir adım gəlsin dilüzə.

Heydər baba, gün belini dağlasın,
Üzün gülsün, bulaqların ağlasın.
Uşaqların bir dəstə gül bağlasın,
Yel gələndə ver gətirsin bu yana.
Bəlkə mənim yatmış bəxtim oyana.

Daha bir xoş xatirə: ötən əsrin 80-ci illərin əvvəlləri idi. O vaxt mən müntəzəm surətdə radio və televiziya jurnalistikasıyla məşğul olurdum. Efirde telesüjetlərim, verilişlərim gedirdi. Radionun uşaq və məktəb adlanan redaksiyasının baş redaktoru Rafiq Ağayevlə (Savalan) təsadüfən rastlaşdım. O, xahiş etdi

ki, ixtisasca müəllimsən, pedaqoji sahəni yaxşı bilirsən. Bir nəfər kənd müəllimi tap, təcrübəli, səriştəli olsun, nitqi də yerində. Onun haqqında həftənin sonunda süjet hazırlayıb efirə verək. Mən Mirzəbəy müəllimin Bakıya gəlişindən istifadə edib onu tapdım. Rafiq Savalanla görüşdürdüm. Gənc jurnalist dostlarımla - Kamillə, Şamxalla, Nizamiylə tanış etdim. Olduqca savadlı danışan, ədəbiyyatı mükəmməl bilən, nitqi rəvan Mirzəbəy Vəliyev az müddətdə baş redaktorun rəğbətini qazandı. "Əhsən belə kənd müəlliminə, professor qədər bilgisi var" - dedi.

Mirzəbəy Vəliyev hazırda təqaüdcü müəllimdir. Vətənimiz üçün gözəl övladlar yetişdirib. İki oğlu Mehman və Şahin Rusiyada-Qərbi Sibirde çalışırlar. Qız balaları ailə həyatı qurub. Səhhəti ilə əlaqədar doğma Leriki tərk edib, Bakının 8-ci kilometr qəsəbəsinə köçüb. Neçə il öncə ömür-gün yoldaşı Gülxanım ilə Həcc ziyarətində olublar. Təəssüf ki, tale üzünə gülməyib. Az sonra uşaqlarının vəfali anasını itirib. Təbiətən çox nikbin şəxsiyyət təsiri bağışlayan Hacı Mirzəbəy "Allah bilən məsləhətdir"-deyə özünü ovundurur. Həqiqətən belədir, kim dünyanı tutub duracaq. Daim nəvələri ilə əylənən, onlarla zarafatlaşan təqaüdcü müəllimi oğlanları qətiyyən yaddan çıxarmır, daim onun qayğısına qalırlar. Mehman da, Şahin də valideyn təəssübünü çəkməyi bacaran qeyrətli oğlanlardır.

Dağından, meşəsindən, çayından-çeşməsindən gen düşən Mirzəbəy Rəhman oğlu o yerlərin xiffətini çəkən, darıxan adamdır. İndi bütün mehr-məhəbbətini poeziyaya bağlayıb. Bu yaxınlarda maliyyəçi qohumumuz, el ağsaqqalı, ziyalı Məzahir Ağazadə və qardaşı oğlu Seyranla müəllimə baş çəkdik. Böyük qardaşı Hacı Ağabəy də yanındaydı. Şuxluq, dirilik, qıvrıqlıq təbiətində, ruhunda yaşayır. Bizi görən kimi qırısqığı açıldı, dizləri sızıldasa da (bunu üz cizgilərindən hiss elədik) ayağa durdu, hər ikimizi bəgərinə basdı. Yataq yerinin yanında xeyli kitab vardı: Məmməd Arazın, Nəriman Həsənzadənin, Söhrab Tahirin, Əliağa Kürçaylının. Rus poeziyasının nəhənglərinin də əsərlərinə rast gəlmək olardı. Əli Kərimin şeirlər toplusu isə açıq idi. Şairin "İki sevgi" poemasını yarımçıq qatlayan Mirzəbəy müəllim, "bu kitablardır ömrümü az-çox uzadan və şairdir məni yaşadan", bildirdi bir də unudulmaz Məmməd Arazın "Dünya sənə dünya mənim, dünya heç kimin" misrəsini pıçıldadı.

Biz də əlavə elədik: "Afərin, sizin kimi nadir insanın ürəyindəki həyat eşiqinə", Mirzəbəy müəllim!

Ağacəfər Həsənli